

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové, soudce Ludvíka Davida a soudkyně zpravodajky Milady Tomkové o ústavní stížnosti **J. B.**, zastoupeného JUDr. Jiřím Pavlíkem, advokátem se sídlem Kubelíkova 42, 130 00 Praha 3, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 6. 3. 2013 č. j. 39 Co 488/2012-153, za účasti **Městského soudu v Praze** jako účastníka řízení, t a k t o:

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 6. 3. 2013 č. j. 39 Co 488/2012-153 bylo porušeno stěžovatelovo právo garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. 3. 2013 č. j. 39 Co 488/2012-153 se ruší.

O d ů v o d n ě n í:

I.

Vymezení věci

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhal zrušení napadeného rozsudku Městského soudu v Praze z důvodu tvrzeného porušení svých základních práv garantovaných čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu, stěžovatel se žalobou domáhal zaplacení částky 22 925 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody, která byla způsobena dopravní nehodou. Mezi účastníky nebylo sporné, že za způsobenou škodu odpovídá žalovaný, přičemž pro ústavní stížnost relevantní spor se týkal pouze výše škody. Cena opravy vozidla byla vyčíslena na 78 616 Kč, stěžovateli však byla uhrazena pouze částka 55 691 Kč s tím, že opravou došlo ke zhodnocení vozidla o částku 22 925 Kč. Skutečná škoda tedy činila již uhrazených 55 691 Kč a podle žalovaného by jakoukoli další úhradou byl stěžovatel bezdůvodně obohacen.

3. Obvodní soud pro Prahu 6 žalobě vyhověl. Podle jeho názoru byla provedená oprava účelná, cena havarovaného vozidla je vždy nižší a tzv. zhodnocení bylo stěžovateli vnuceno. Povinnost k úhradě opravy proto nelze přenášet na poškozeného. Prvostupňový soud odkázal také na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2221/07 ze dne 19. března 2008 (N 58/48 SbNU 857).

4. Městský soud v Praze prvostupňové rozhodnutí změnil a žalobu zamítl. Odvolací soud poukázal na skutečnost, že dle znaleckého posudku došlo opravou ke zhodnocení vozidla o žalovanou částku, přičemž podle názoru znalce by vozidlo mohlo být nyní prodáno za vyšší cenu. Zaplacení žalované částky by tudíž vedlo k bezdůvodnému obohacení stěžovatele, čímž se situace podle odvolacího soudu liší od věci, v níž Ústavní soud rozhodoval nálezem, na který odkazoval nalézací soud.

5. Stěžovatel následně podal ústavní stížnost. V ní odvolacímu soudu především vyčítá, že ačkoli nebylo předloženo „zásadně nové právní hodnocení“ problému a v řízení nevyšly najevo ani nové skutkové okolnosti, bylo rozhodnutí soudu prvního stupně bez zjevného důvodu změněno ve stěžovatelův neprospěch. Podle stěžovatele odvolací soud rozhodl pouze na základě „drobné odlišnosti“ mezi posuzovaným případem a případem uvedeným v nálezem sp. zn. II. ÚS 2221/07, přičemž ve skutečnosti je napadené rozhodnutí s názorem Ústavního soudu v rozporu.

II.

Průběh řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud vyzval účastníka a vedlejší účastníky řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

7. Městský soud v Praze vyjádřil přesvědčení, že stěžovatelova základní práva porušena nebyla, přičemž závěry učiněné v napadeném rozhodnutí se opírají o judikaturu Nejvyššího i Ústavního soudu.

8. Česká pojišťovna, a. s., Ústavnímu soudu sdělila, že práva vedlejšího účastenství v řízení před Ústavním soudem nevyužívá, protože se ani nenechává zastoupit advokátem. V rámci svého sdělení dále uvedla, že podle jejího názoru napadeným rozhodnutím nedošlo k porušení stěžovatelových základních práv. Jelikož se Česká pojišťovna, a. s., přes poučení nenechala v řízení před Ústavním soudem zastoupit advokátem a vedlejšího účastenství v řízení se navíc výslovně vzdala, Ústavní soud k jejímu podání dále nepřihlížel, a proto je ani nezasílal stěžovateli k replice.

9. Ústavní stížnost byla zaslána také Ing. P. G., který v řízení před obecnými soudy vystupoval v postavení žalovaného. Jelikož však Ústavní soud ve stanovené lhůtě jeho vyjádření neobdržel, má za to, že se svého postavení v souladu s § 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu vzdal (o tomto postupu byl Ústavním soudem poučen).

10. Obdržené vyjádření Městského soudu v Praze bylo stěžovateli zasláno k replice. V ní se stěžovatel zaměřil zejména na otázku opravy vozidla prostřednictvím neoriginálních dílů. Jak uvádí, použitím opotřebovaných dílů nebo dílů z druhovýroby by bylo vozidlo znehodnoceno již podruhé, neboť by jeho hodnota klesla nejen v důsledku havárie, ale také kvůli namontování nekvalitních dílů. Kvalitní servis údajně navíc používají téměř výhradně originální díly, k čemuž jsou vázány i smlouvami s výrobcem. Nelze proto podle názoru stěžovatele poškozeného nutit, aby sjednával opravu u toho, kdo nabízí použití méně kvalitních dílů. Stěžovatel pak odmítá spekulaci, že by díky použití nových dílů mohlo být předmětné vozidlo prodáno draž, jelikož již samotná havárie jej činí obtížně prodejným a hodnota dílů použitých při opravě má na trhu ojetých vozidel pouze minimální vliv. Závěrem repliky stěžovatel vyjadřuje

přesvědčení, že rozhodnutí Ústavního soudu má v této věci zásadní význam a mělo by reflektovat posun společenského a právního vědomí a potřebu nastavit rozhodování soudů v obdobných věcech v souvislostech daných rekonstrukcí soukromého práva.

11. Vzhledem k tomu, že k objasnění věci není třeba nařizovat ústní jednání, neboť v tomto směru jsou plně postačující písemná vyjádření účastníků řízení, rozhodl Ústavní soud ve věci podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez jeho konání.

12. S ohledem na změny ve složení Ústavního soudu byli soudci Jaroslav Fenyk a Vojen Güttler, uvedení v akceptačním dopise k této ústavní stížnosti, v souladu s rozvrhem práce nahrazeni soudci Ludvíkem Davidem a Kateřinou Šimáčkovou.

III.

Procesní předpoklady projednání návrhu

13. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost splňuje veškeré procesní požadavky zákona o Ústavním soudu.

IV.

Vlastní posouzení

14. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací přednesenou v ústavní stížnosti a s obsahem spisu Obvodního soudu pro Prahu 6 sp. zn. 28 C 255/2006, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Ústavní soud především konstatuje, že se otázkou náhrady škody na havarovaném vozidle a s tím související tzv. amortizací zabýval již v nálezu sp. zn. II. ÚS 2221/07 ze dne 19. března 2008 (N 58/48 SbNU 857). V tomto nálezu Ústavní soud mimo jiné konstatoval:

„Je-li za škodu považována újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného, a její výše je dána rozdílem mezi majetkovým stavem poškozeného před a po poškození, musí i rozsah náhrady škody zohlednit výši všech nutných prostředků, které byl poškozený nucen vynaložit k obnovení původního majetkového stavu, v daném případě k opravě vozidla tak, aby bylo z technického hlediska stejně provozuschopné jako před škodnou událostí. Pokud obnovení původního majetkového stavu není možné jinak než za použití nových náhradních dílů, oprava byla provedena účelně a směřovala jen k odstranění následků škodné události, nelze přenášet povinnost k úhradě nákladů na uvedení věci do původního stavu na poškozeného a neodůvodněně jej znevýhodňovat oproti škůdci.

Je třeba přihlídnout i k tomu, že v případě havarovaného vozidla, byť opraveného novými díly, je jeho skutečná hodnota vždy nižší než původní hodnota použitého vozidla. V neposlední řadě je třeba vzít v úvahu i to, že poškozenému ono diskutabilní tzv. ‚zhodnocení‘ vozidla v podstatě bylo protiprávním jednáním vnuceno. V důsledku škodné události se tak dostává do situace, kdy ačkoliv na rozdíl od viníka škody si počínal v souladu s právem (v konkrétním případě neporušil dopravní předpisy), je

nucen vynaložit ze svého značnou částku na to, aby své vozidlo mohl vůbec používat jako před škodnou událostí.“

16. Ústavní soud dále s odkazem na rozsudek Okresního soudu Plzeň-jih sp. zn. 4 C 212/2005 ze dne 29. června 2007 (publik. v časopise Soudní rozhledy 1/2008, str. 19) uvedl, že není možné po poškozeném požadovat, aby doplácel na nehodu, pokud opravou vozu, který by jinak poškozený nemohl v důsledku zavinění jiného užívat, nedošlo ke zcela zjevnému přínosu pro poškozeného. Jak Ústavní soud zdůraznil, je povinností obecných soudů v každém individuálním případě pečlivě srovnat majetkový stav poškozeného před vznikem škody a po provedení opravy vozidla, přičemž rozsah náhrady v penězích musí zohledňovat výši veškerých vynaložených prostředků nutných k obnovení provozuschopnosti vozidla.

17. Ústavní soud připouští, že okolnosti nyní projednávaného případu se od případu, který vedl Ústavní soud k vydání citovaného nálezu sp. zn. II. ÚS 2221/07, částečně liší. V tehdy projednávané věci totiž povolany znalec nedoporučil amortizaci náhradních dílů a konstatoval, že opravou vozidla k jeho zhodnocení nedošlo, přičemž vozidlo mělo být v důsledku havárie jen obtížně prodejné. V nyní projednávaném případě naopak znalec uvedl, že v důsledku oprav ke zhodnocení vozidla došlo a vozidlo by mohlo být prodáno za vyšší cenu než před nehodou.

18. Uvedené rozdíly nicméně nezbavují obecné soudy povinnosti řídit se nosnými důvody nálezu sp. zn. II. ÚS 2221/07, které jsou dle názoru Ústavního soudu aplikovatelné i na nyní projednávanou věc. Z napadeného rozhodnutí a obsahu spisu vyplývá, že oprava havarovaného vozidla stála 78 616 Kč. Pojišťovna původce nehody přitom zaplatila pouze částku ve výši 55 691 Kč. Zbývajících 22 925 Kč uhradit odmítla s tím, že vozidlo bylo o tuto částku zhodnoceno. Soud prvního stupně si vyžádal vypracování znaleckého posudku, v němž bylo konstatováno, že provedenou opravou došlo ke zhodnocení technického stavu vozidla v rozsahu 50 % ceny materiálu, tj. 22 925 Kč. Během ústního jednání znalec doplnil, že postupoval v souladu se znaleckým standardem č. 1 z roku 2005, který používají také pojišťovny. Dále uvedl, že automobil měl najeto 130 000 km, byl tedy zhruba v polovině své životnosti, díly nebyly kataforeticky ošetřeny a v případě, že by byl při prodeji předložen přehled nových náhradních dílů, bylo by možno vozidlo prodat o žalovanou částku draž. Na dotaz prvostupňového soudu poté odpověděl, že judikatura týkající se amortizace dílů není v posudku zohledňována. Na základě těchto poznatků došel odvolací soud k závěru, že přes cenu opravy 78 616 Kč vznikla stěžovateli škoda pouze ve výši 55 691 Kč.

19. Z uvedeného je patrné, že znalec (potažmo odvolací soud) při zkoumání vzniklé škody vycházel takřka výhradně z technických parametrů vozidla. Jelikož tedy předmětné vozidlo bylo v době nehody v polovině své životnosti, přičemž oprava byla provedena prostřednictvím nových dílů, celková výše škody oproti ceně opravy byla snížena o polovinu hodnoty nových dílů. Takový způsob zjištění škody je ovšem nedostačující. Předně tento postup zcela ignoruje všeobecně známou skutečnost (srov. např. odborná vyjádření uvedená v již citovaném rozsudku Okresního soudu Plzeň-jih sp. zn. 4 C 212/2005), že cena havarovaného vozidla bude vždy nižší, než cena stejně technicky vybaveného vozidla, které dosud havarováno nebylo (případně že každá další nehoda tržní cenu automobilu snižuje). I kdyby se tedy připustilo, jak tvrdil znalec, že vzhledem k technologii výroby automobilů v roce 1996 docházelo k rychlejšímu

opotrebení některých dílů vozidla, nelze úvahu o nižší ceně havarovaného auta zcela pominout a do odhadu vzniklé škody ji nezahrnout. Jinými slovy, i kdyby bylo předmětné vozidlo provedenou opravou skutečně zhodnoceno a nacházelo se v podstatně lepším stavu než před nehodou, stále jsou soudy povinny posoudit, zda je toto technické zhodnocení s to převážit snížení tržní hodnoty vozidla plynoucí z informace, že vozidlo bylo havarováno. Tvrzení znalce, podle něhož by v nyní projednávané věci bylo možno předmětné vozidlo prodat o žalovanou částku draž, pak nemůže bez dalšího obstát, neboť se zjevně odvíjí pouze od technické hodnoty vozidla a zcela pomíjí skutečnosti týkající se prodejnosti havarovaných vozidel. Pokud se tímto tvrzením chtěl přesto odvolací soud řídit, bylo na místě jej dále argumentačně podložit a vysvětlit, proč právě v nyní projednávané věci ke snížení ceny automobilu z důvodu jeho havárie nedojde. Pokud by se např. závěr soudu odvíjel od skutečnosti, že předmětné vozidlo bylo již dříve havarováno, bylo nutno tuto skutečnost v odůvodnění uvést a objasnit, nakolik je tržní hodnota vozidla ovlivněna tím, že bylo havarováno opakovaně. Ničím takovým se nicméně odvolací soud nezabýval.

20. Výše skutečné škody pak podle názoru Ústavního soudu nebyla řádně zjištěna také z dalších důvodů. Je nepochybné, že jednotlivé díly automobilu mají (vzhledem k jejich rozdílné konstrukci a funkci) rozdílnou životnost, vliv na kvalitu a bezpečnost jízdy a liší se také v dalších vlastnostech. Uživatel vozidla či potenciální kupec tak např. budou přikládat odlišný význam skutečnosti, že ojeté vozidlo má nový výfuk, od toho, že byl vozidlu dodán nový blatník. To je dáno mimo jiné tím, že zatímco opotřebovanost jednoho dílu bude mít značný vliv na jízdní vlastnosti vozidla, případně jej bude nutno po určité době (která bude kratší než obvyklá životnost vozidla) vyměnit, opotřebovanost druhého dílu se na jízdních vlastnostech vozidla projevit vůbec nemusí. Zatímco tedy výměna některých dílů sama o sobě může vozidlo určitým způsobem zhodnotit, zlepšit jeho jízdní vlastnosti a zvýšit tržní cenu (pomineme-li nyní její snížení v důsledku nehody), výměna jiných dílů je pro uživatele vozidla či případného zájemce o jeho koupi irelevantní nebo zcela podružná. Vzhledem k této úvaze pak nelze akceptovat postup odvolacího soudu, který výši vzniklé škody snížil o 50 % ceny všech nových dílů bez ohledu na to, zda stěžovatel byl jejich získáním reálně obohacen.

21. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2221/07 Ústavní soud dále konstatoval, že nelze přehlédnout, že poškozenému bylo ono tzv. zhodnocení vozidla protiprávním jednáním v podstatě vnuceno. Opravou vozidla přitom poškozený obvykle sleduje pouze jeho uvedení do stavu před nehodou. Pokud oprava vozidla nelze provést úsporněji a směřovala jen k odstranění následků škodné události, nejví se Ústavnímu soudu spravedlivé, aby byli poškození pravidelně nuceni doplácet za zprovoznění vozu mnohdy nemalé částky. Ústavní soud nevylučuje, že poškozený může být i v důsledku účelně provedené opravy jednoznačně a nepochybně obohacen oproti stavu před nehodou, taková situace bude ovšem spíše výjimečná, plynoucí např. z již dřívějšího značného opotřebení (poškození) často vyměňovaných dílů, přičemž by tyto okolnosti navíc musely převážit nad obvyklým snížením tržní hodnoty havarovaných vozidel. Uhrazení celé ceny účelně provedené opravy (směřující jen k odstranění následků škodné události) by však vzhledem ke všem výše rozvedeným argumentům mělo být pravidlem.

22. S uvedeným pak souvisí také otázka samotné účelnosti opravy. V závislosti na konkrétních poškozených dílech je obvykle možné daný díl nahradit dílem novým či použitým, značkovým i neznačkovým. Existují také různé způsoby, jak jednotlivé díly

získat. Po poškozeném samozřejmě nelze požadovat, aby např. objížděl vrakoviště a hledal náhradní díl stářím odpovídající dílu, který byl během nehody poškozen. Na druhou stranu pokud takový díl k dispozici je, není v zásadě důvod jej k opravě nevyužít. Stejně jako při volbě mezi značkovým a neznačkovým dílem je ovšem nezbytné v první řadě zvažovat vliv použití daného dílu na bezpečnost silničního provozu. Nelze totiž poškozeného nutit, aby ve snaze co nejvíce snížit náklady na opravu vozidla (případně vyloučit jeho možné zhodnocení) riskoval bezpečnost svoji i ostatních účastníků provozu na pozemních komunikacích tím, že do vozidla nechá namontovat díly výrazně nižší kvality či díly neznámého původu. Důraz na kvalitu dílu se pak pochopitelně bude odvíjet od jeho reálného vlivu na bezpečnost řízení vozidla. Byť prakticky každá součást automobilu může přímo či nepřímo svou poruchovostí ohrozit bezpečnost řidičů, kvalita např. brzdového systému se v tomto ohledu jeví zjevně důležitější než kvalita stěračů.

23. Ústavní soud shrnuje, že Městský soud v Praze nerefletoval obecně závazné (čl. 89 odst. 2 Ústavy) názory vyjádřené v nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2221/07. Soud se zcela nedostatečným způsobem zabýval otázkou výše vzniklé škody a jeho závěry představují extrémní rozpor s principy spravedlnosti, čímž v konečném důsledku došlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny.

24. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že s otázkou aktivní legitimace v řízení před obecnými soudy se nalézací i odvolací soud ústavně konformním způsobem vypořádaly, a Ústavní soud se proto již touto otázkou blíže nezabýval.

25. Obiter dictum Ústavní soud podotýká, že závěry v tomto nálezu učiněné se týkají především právní úpravy účinné v době vzniku škody (tedy zejména zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník). Ustanovení § 2969 nového občanského zákoníku nicméně již výslovně stanoví, že při určení výše škody se zohlední i to, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit.

V.

Závěr

26. S ohledem na shora odůvodněné zjištění, že napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze bylo porušeno stěžovatelovo právo garantované čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu podané ústavní stížnosti vyhověl a napadený rozsudek zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 11. června 2014

Kateřina Šimáčková, v. r.
předsedkyně senátu

Za správnost vyhotovení:
Michaela Vrbová